

Lutom_4
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	międzychodzki	
Gmina	Sieraków	
Miejscowość	Lutom	PMI_SI_LT

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	18.11.2012	Miejsce wykonania	w mieszkaniu sąsiada
Czas trwania	4:10:33	Forma i wielkość	Plik audio, Mp3/stereo 142,4 MB
Przeprowadzający	D.W.-W.	Komentarz	

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
PMI_SI_LT_004	M	70 lat	Prezes OSP w Lutomiu	
bez kodu	M	brak danych		sąsiad informatora

Informacje etnograficzne	
Tematyka	Pozyskane informacje (ew. cytaty)
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	<p><i>Kąpielka</i> – miejsce przy jeziorze Lutomskim, gdzie dawny właściciel majątku Lutom Otto Rodac „miał taki domek, gdzie się można było rozbierać, tam był taki pomost i tam było kąpielisko, i tam była taka szopa do łódek”.</p> <p><i>Piekło</i> – dwa domki, spłonęły w 1905.</p> <p><i>Smugi (na smugach)</i> – pola</p> <p><i>Gostki(na gostkach)</i> – łąki przy jeziorze Lutomskim.</p> <p><i>Grabówka (na grabówce)</i> – pole, na którym stoi diabelski kamień.</p> <p><i>Olszok (na olszoku)</i> – las.</p> <p><i>Przy gruszcze</i> – dawniej przy jednym polu rosła gruszka, stąd nazwa.</p>
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Brak informacji.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.

II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe

<p>Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych</p>	<p>1. Kamień - „Zawsze opowiadali, że tam diabeł ma młode. I zawsze szło się patrzeć, gdzie tam diabeł ma te młode”</p> <p>2. Pies na <i>Ocieśnicy</i> (droga w kierunku Sierakowa) – Na <i>Ocieśnicy</i> jest stary, murowany most. Podanie mówi, że czarny pies biegał po nim, a miał to być sam diabeł.</p> <p>3. Most na Jeziorze Lutomskim – w roku ok. 1600 na jeziorze Lutomskim był most, łączący Lutom z Grobią. „To była parafia Lutom. I wieś Grobia, należała do parafii Lutom. I po to, żeby nie jeździć w koło, to ten most zrobili, a budowała ten kościół Hrabina z Grobii. Ona jest tutaj jednym ze sponsorów budowy tego kościoła.”</p> <p>4. Zatopione wesele – Gdy zimą lód skuł tafle wody jeziora Lutomskiego, utopiło się w nim całe jadące wesele: „Zimą jeździli przez lód i tam w pewnym okresie było, że całe wesele jechało i wpadło do jeziora. (...) Lud się zarwał i się wszystko utopiło”</p>	
<p>Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne</p>		
<p>1.</p>	<p>św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)</p>	<p>Brak informacji.</p>
<p>2.</p>	<p>św. Marcina/11 listopada</p>	<p>„Tyle, że są te rogale, nie? I tak każdy sobie przypomina”. Obecnie lokalny oddział Caritas sprzedaje rogale przy kościele. Rogale są najczęściej nadsziewane powidłami.</p>
<p>3.</p>	<p>Adwent</p>	<p>Brak informacji.</p>
<p>4.</p>	<p>św. Mikołaja (Mikołajki)</p>	<p>Brak informacji.</p>
<p>5.</p>	<p>Wigilia</p>	<p>W domu informatora choinka jest zazwyczaj żywa. „Na choinkę, nie tak jak dzisiaj, że jest pełno tego, ciastka wisiały, cukierki wisiały, jabłuszko, na choince, orzech na choince i zwykle świeceki zapalone i tym się przyozdabiało choinkę. Choinka musiała być naturalna, nie tak jak dzisiaj wszystko sztuczne. Choinkę ubierano w dzień wigilii, nie było istotne, kto ubiera drzewko.</p> <p>„Głowa rodziny, ojciec musiał podzielić opłatkiem. Każdemu po kawałeczku dał” Dzieląc się opłatkiem składano sobie</p>

		<p>życzenia zdrowia i urodzaju. Następnie opłatkiem należało się podzielić ze zwierzętami w gospodarstwie. Uważano, że dzieląc się ze zwierzętami traktujemy ich jak równych sobie.</p> <p>Na święta przygotowywano kruche ciastka z cukrem – przygotowywani raz w roku specjalnie na gwiazdkę pierniki i makowiec. Na wigilijnym stole musi się znaleźć kapusta z grzybami, sałatki.</p> <p>„A na pierniki to się buraki brało, gotowało, brało się ten syrop...” Dawniej buraki cukrowe gotowano w specjalnych kotłach. Ugotowane buraki, pokrojone w cząstki wkładano w drewnianą prasę i wyciskano z nich sok – syrop/ Następnie syrop należało zagotować, żeby był gęsty. Taki syrop dodawano do pierników. Syrop miał nadawać kolor i smak „przypalony”.</p> <p>W dzień wigilii nie wolno było spożywać alkoholu.</p> <p>Przygotowywano jedno, dodatkowe nakrycie.</p> <p>Dawniej po wigilii śpiewano kolędy i chodzono na pasterkę. Obecnie na pasterkę chodzi mniej osób.</p> <p>Gwiazdor: „Od długich lat, była tradycja, że chodzili na przykład gwiazdorzy, nie? Przebierał się taki Lubiński i miał tam parę jabłuszków, parę orzeszków i tak dalej, a jak nie, to później mu tam rodzina dała na przykład w korytarzu i on dzieciom dawał te prezenty. Dzisiaj też tego nie chcą robić”</p> <p>„Maskę miał, Korzuch przewrócony, czapkę. Albo cały kozuch miał, albo kozuch do pasa, woreczek, kozuszek miał włosami na zewnątrz wywrócony. (...) Przepasany paskiem był i miał te, różgę taką z witek i dzwoneczek i tak chodzili.”</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Brak informacji.
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>„Ludzie policję wzywali, jak komuś furtkę wynieśli, ktoś jest bardzo obrażony... Tak zanikało, zanikało, później z prawem nikt nie chciał mieć do czynienia. I ten zwyczaj, jak sylwester przyszedł, to się grupki zbierały. Temu wynieśli to, temu tamto, (...) na jezioro, bo tu jest jezioro, i na jezioro.” Wydarzenia, o których opowiada respondent miały miejsce w latach 60-tych.</p> <p>„Dzisiaj sylwester to są petardy. Dziś już nikt nikomu nic nie wynosi, tylko jak przychodzi sylwester, to walą petardy i się patrzy.</p>

		W latach 50-60-tych na świetlicy wiejskiej w sylwestra, często organizowano bale przebierańców.
8.	Trzech Króli	„Kiedyś tak [chodzili Trzej Królowie], ale teraz to nie. (...) Gwiazdę taką mieli, czterech, jeden za diabła był z tym ogonem, jeden tam za tego Heroda, nie?” Informator podkreśla, że to były czasy bardzo dawne [prawdopodobnie 40-50-te.] Podaje, że wówczas przebierańcy wysmarowani byli sadzami. Ważne było aby diabeł miał rogi, ogon i żeby był czarny. Królowie chodzili od domu do domu. Dawano im np. jajka. Przebierańcami byli dorośli.
9.	Kolędnicy	Brak informacji.
10.	MB Gromniczej	Funkcjonuje przysłowie, że w ten dzień „lepiej widzieć wilka w stadzie, niż słońce na niebie.” „To była taka tradycja, że w każdym domu musiała być ta gromnica, bo jak ktoś umierał, to te gromnicę trzeba mu było dać w rękę zapaloną”.
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	„Kiedyś w karnawale, jak był karnawał w dobrych czasach, to było zabawy po dwie-trzy w miesiącu.
12.	Topienie Marzanny	Zwyczaj był i jest nadal praktykowany przez szkołę. Dzieci są kolorowo poubierane i niosą swoje Marzanny. Zwyczaj miał symbolizować odejście zimy, nadejście wiosny.
13.	Środa Popielcowa	„Przede wszystkim trzeba było iść do kościoła, żeby ksiądz popiołu nasypał na głowę”.
14.	Śródpoście	Spożywano naworkę i chleb z powidłami. Zupełnie z <i>korbola</i> . Nie organizowano zabaw.
15.	Niedziela Palmowa	„Palma musiała być”. Tradycja noszenia palm do kościoła jest nadal praktykowana. „Tylko tyle, że trzeba było te palmę mieć, jak do kościoła się szło. W wazonie stała”.
16.	Triduum Paschalne	„Ojciec jak wstał na <i>Boże Rany</i> czy matka...” W <i>Boże Rany</i> istniał zwyczaj symbolicznego bicia domowników. Bili rodzice.
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	Święconka: „No to musiała być, zrobione ten baranek z maselka, jajka, szynka musiała być, kiełbaska musiała być, jajka musiały być, jakiś tam kawałeczek babki musiał być i takie te wszystkie

		<p>potrawy”. Do święconki chodziły zazwyczaj kobiety.</p> <p>Wielkanoc:</p> <p>„Najpierw trzeba było się święconym jajkiem, rano zjeść, żeby zacząć, podzielić...” Jajko było podzielone na kilka części, mężczyzna dzielił jajkiem. „Najpierw święcone musiało być zjedzone, a później dopiero można było jeść wszystkie inne potrawy.”</p> <p>Pisanki „a to tam cebulę dodawali, żeby to miało troszeczkę inny kolor”.</p> <p>„A w sobotę trzeba było porobić gniazdka, a w niedzielę po śniadanku, na przykład, szło się szukać, co zajaczek przyniósł.” Gniazdka były takie „jak so kto robi. Ze słomy, ze sianka. Zawsze szło się do jednych dziadków, do drugich dziadków, nie tylko do siebie, nie?” Dawniej prezentami były cukrowe zające, cukrowe jajka różnej wielkości, w różnych kolorach. I to była radocha, jak się leciało szukać gniazdka, co tam było?”</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>„Na drugi dzień to się polewali zawsze”.</p> <p>Dzień nazywany jest <i>dygusem</i>. „W domu, to ojciec, mu mieli drzwi tak otwarte, to zaraz wcześniej wstał, i też tam miał wbity gwoździć, wiaderko, i jak do środka żeś wchodził, to ci zaraz wiaderko na głowę spadło”.</p> <p>Dawniej polewano się butelkami i wiadrami. Zazwyczaj chłopcy polewali dziewczęta.</p>
19.	Zielone Świątki	Dawniej rozkładano tatarak.
20.	Boże Ciało	„W dawnych czasach przy ołtarzach miałeś brzozy, dzisiaj już każdy robi jak najmniej. No ale drzewa normalnie były. Gdzie to takie drzewa, jak dochodziło się do ołtarza były po dwie, cztery brzożki.
21.	św. Jana	Dawniej, sporadycznie Koło Gospodyń organizowało zabawy i przy tej okazji puszczano wianki. Nie był to jednak zwyczaj utarty.
22.	MB Zielnej	Kobiety robią bukiety ze zbóż i zanoszą je do kościoła. Tradycja jest podtrzymywana cały czas.
23.	MB Siewnej	Brak informacji.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień	Kupuje się kwiaty lub sztuczne stroiki. „Kiedyś jak się robiło, to się położyło troszeczkę świeruszki, świeczkę się przecięło na

	Zaduszny	pół i to było wszystko, co było zrobione. I jak ktoś tam jakieś dąbki, to się kładło.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Na zakończenie wybierek ziemniaków organizowano pępek. Przesady: „Po zachodzie słońca z chlewa nie powinno się prosięta sprzedać, bo inaczej szczęście ci zabierze, zdechnie albo coś”
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Brak informacji.
2.	Ślub i wesele	„Nie to co było, bo kiedyś jak wesele było to przychodziła cała wioska”.
3.	Śmierć i pogrzeb	Trumna ze zwłokami do kościoła wprowadzana jest nogami do przodu. „To idzie nogami do i nogami wychodzi. Nie ma tego ze odwrotnie może być wniesiony. Tu nie może być pomyłki. Musi nogami wejść i nogami wyjść.
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		Brak informacji.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		<i>Naworka</i> <i>Polewka</i> Czernina z kaczki na słodko – kwaśno – „trochę octu musiało być, śliwka musiała być, musiało być trochę marjanki w tym Kiszczonka– rosół pozostający po ugotowaniu mięsa, salcesonu, wątrobianki i kaszanki ze świniobicia. Podawano z ziemniakami. <i>Zelmelka</i> - inaczej <i>buczana</i> (bułczanka) – kaszanka, ale zamiast kaszy bułka.
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		Brak informacji.

IV. Przejawy religijności tradycyjnej

1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	1. Św. Wawrzyńca. 2. Matki Boskiej.
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Pielgrzymki są organizowane na odpust do Biezdrowa. Pielgrzymki są organizowane w soboty.
6.	Lokalne odpusty	Odpust Matki Boskiej Wspomożycieli Wiernych w maju i św. Andrzeja w listopadzie. Odpusty są świętem kościelnym.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	Brak informacji.
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	Majówki – organizuje się zabawy. Dzień dziecka – Koło Gospodyń Wiejskich i OSP organizuje sporadycznie dzień dziecka. Impreza odbywa się przy świetlicy wiejskiej. Zorganizowano 750-lecie istnienia światła.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Dawniej były majówki z zabawami – lata 50-te.